

ESTHER ÓSKARSDÓTTIR OG ÁSMUNDUR SVERRIR PÁLSSON

FAGNÁM Í HEILBRIGÐISÞJÓNUSTU SAMSTARF HEILBRIGÐISSTOFNUNAR SUÐURLANDS OG FRÆÐSLUNETS SUÐURLANDS

Greinin fjallar um samstarf Heilbrigðisstofnunar Suðurlands og Fræðslunets Suðurlands um námskeiðahald fyrir starfsfólk Heilbrigðisstofnunarinnar. Megináhersla er lögð á fagnám fyrir starfsmenn í heilbrigðisþjónustu. Samstarf stofnananna tveggja um fagnám á sér lengri sögu en aldur Fræðslunetsins nær til eða allt til forvera þess í fullorðinsfræðslu í fjórðungnum, Farskóla Suðurlands. Heilbrigðisstofnunin heitir, á fyrri hluta þess tímabils sem greinin nær til, Heilbrigðisstofnunin Selfossi (HSS).

Í gögnum um þetta rúmlega áratugar gamla samstarf má sjá að það náði fljótt til ýmissa starfsstétta Heilbrigðisstofnunarinnar, svo sem ófaglærðs starfsfólks sem vann við umönnun, í eldhúsi eða við skúringar; það náði líka til sjúkraliða, lækningaritara og móttökuritara, til millistjórnenda og um tíma til lækna og hjúkrunarfræðinga.

Í upphafi samstarfsins, eða strax árið 2000, var starfandi fjögurra manna námskeiðsnefnd á Heilbrigðisstofnuninni Selfossi. Í henni sátu tveir starfsmenn stofnunarinnar og tveir frá Verkalýðsfélaginu Bárinni-Þór, formaður félagsins og trúnaðarmaður starfsmanna á HSS. Nefndin átti samstarf við Fræðslunetið um skipulagningu námskeiða og val á náms efni. Á þessum tíma er Jón Hjartarson framkvæmdastjóri Fræðslunetsins og eini starfsmaður þess.

Upp úr samstarfinu varð til námskrá sem tók til þriggja námskeiða sem í námskránni eru kölluð grunnnámskeið (80 stundir), framhaldsnámskeið (100 stundir) og sérhæfninámskeið (125 stundir). Drög að námskránni urðu átta áður en endanleg útgáfa var samþykkt sem sýnir að menn vildu ekki kasta höndunum til hlutanna.

Réttargeðdeildin að Sogni í Ölfusi, stofnuð árið 1992, var ein af deildum HSS. Réttargeðdeildin skipaði talsverða sérstöðu meðal heilbrigðisstofnana í landinu. Þar voru vistaðir einstaklingar sem höfðu verið dæmdir ósakhæfir samkvæmt almennum hegningarlögum og einnig geðsjúkt, sakhæft fólk sem hafði verið úrskurðað í gæsluvarðhald og afplána skyldi vistun á réttargeðdeild. Það þurfti því að hafa þessa sérstöðu í huga við val á námskeiðum fyrir starfsfólkið.

Hér, eins og í áður nefndu tilviki, varð til sérstök námskeiðsnefnd á Sogni sem starfaði með Fræðslunetinu. Í

Esther Óskarsdóttir

Ásmundur Sverrir Pálsson

störfum sínum leitaði hópurinn víða fanga og samráðs til að námskeiðin þjónuðu sem best starfsmenn á Sogni og að starfsfólk öðlaðist sem mesta þekkingu á viðfangsefnum vinnustaðarins. Útkoman varð sérstök námskrá sem nær yfir þrjú fagnámskeið og var að uppbyggingu eins og námskrá Heilbrigðisstofnunarinnar að öðru leyti. Námskeiðin heita sömu nöfnum en lengd þeirra er þó ekki hin sama: grunnnámskeið (80 stundir), framhaldsnámskeið (60 stundir) og 60 stunda sérhæfninámskeið.

Skrifaður er samhljóða formáli að hvorutveggja námskránni þar sem segir meðal annars:

Í því námskipulagi sem hér fer á eftir er lögð áhersla á eftirfarandi:

- Í fyrsta hluta snýr málið að starfsmanninum. Það felst í því að styrkja hann, auka meðvitund hans og samskiptahæfni.
- Í öðrum hluta er lögð áhersla á að auka starfshæfni nemandans. Þar er fjallað ítarlega um málefni skjólstæðinganna og umönnunarþáttinn.
- Í þriðja hluta er lögð mikil áhersla á fræðilega sérhæfningu. Þar er lögð mikil áhersla á að byggja upp fræðilega þekkingu á því umhverfi sem hann starfar í og auka skilning hans á þeim aðstæðum sem skjólstæðingar hans búa við.

Áfangalýsingar hvers námskeiðs um sig skiptast í markmiðslýsingar og lýsingar á námsefni eða innihaldi.

Mynd 1. Fjöldi þátttakenda á námskeiðum frá Heilbrigðisstofnuninni Selfossi á árunum 2000–2002

Mynd 2. Fjöldi þátttakenda á námskeiðum frá Sogni á árunum 2001–2003

Fagnámskeið í samræmi við áðurnefndar námsskrár hófust strax á haustönn árið 2000 með sérhæfninámskeiði, meðal annars fyrir starfsfólk HSS. Næstu árin rekur svo hvert námskeiðið annað, grunnnámskeið og framhaldsnámskeið voru haldin fyrir HSS og fyrir starfsfólk á Sogni voru haldin að minnsta kosti þrjú fagnámskeið, tvö framhaldsnámskeið og eitt sérhæfninámskeið.

Vandað var til verka eins og kostur var. Til kennslu voru fengnir sérfræðingar, hver á sínu sviði, og kennslan fór fram í Fjölbautaskóla Suðurlands í fyrsta flokks kennsluhúsnæði.

Þátttakendur á námskeiðunum voru alls 100, sjá myndir 1 og 2.

Seinasta námskeiðið í þessum flokki var haldið á haustönn 2003. Næstu misserin verður hlé á fagnámskeiðum. Lítil hreyfing var á starfsfólki á þessum tíma og virðist því sem eftirspurninni hafi verið svarað í bili.

Árið 2004 sameinuðust allar heilsugæslustöðvar á Suðurlandi og HSS í eina stofnun, Heilbrigðisstofnun Suðurlands (HSU). Hafa verður þessi kaflaskil í huga þegar rætt er um samstarf stofnunarinnar og Fræðslunetsins frá þeim tíma.

Fyrstu ár samstarfsins var ekki gerður sérstakur samningur milli stofnananna um námskeiðahald. Fræðslunetið sá um framkvæmd námskeiðanna, Heilbrigðisstofnunin hvatti starfsfólk sitt til þátttöku og gerði því kleift að sækja námskeiðin. Á þessum tíma greiddi stofnunin þátttökugjöld fyrir sitt fólk.

Þegar leið á samstarfið höfðu farið fram umræður um kosti þess að gera formlegan samning og treysta þannig grundvöll samstarfsins. Árið 2007 var svo gerður slíkur samningur eða samningur um fræðslu, sí- og endurmenntun fyrir starfsmenn HSU á Suðurlandi eins og það heitir í samningnum. Hann var undirritaður 26. september af Magnúsi Skúlasyni framkvæmdastjóra, Esther Óskarsdóttur skrifstofustjóra fyrir hönd HSU og Ásmundi Sverri Pálssyni sem þá var nýjrdinn framkvæmdastjóri Fræðslunetsins. Í samningnum segir:

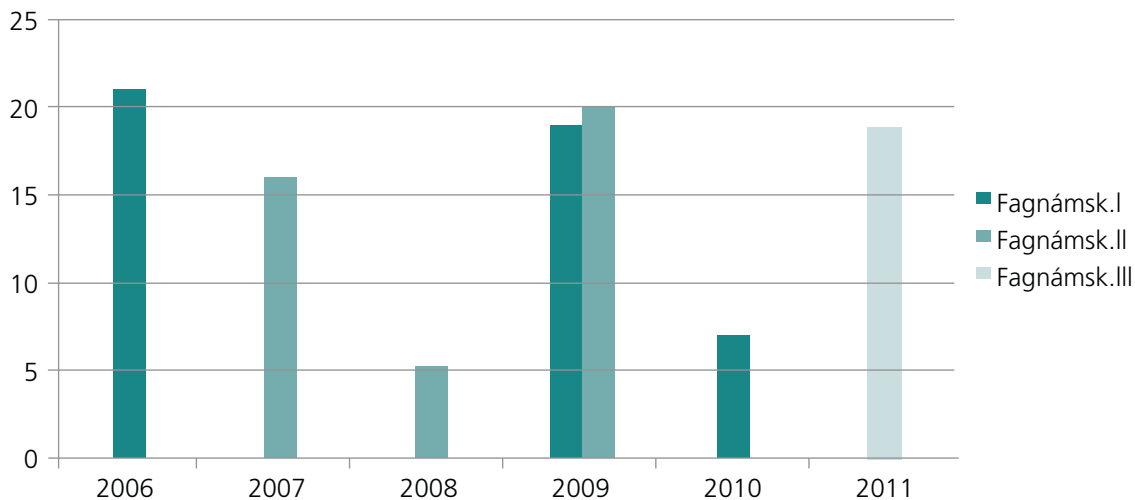
... aðilar leitast við að koma með tillögur að innihaldi og áherslum í fræðslu starfsmanna Heilbrigðisstofnunar Suðurlands.

Og um verkaskiptinguna:

Fræðslunet Suðurlands sér um framkvæmd námskeiða og annarra námstilboða sem HSU býður starfsfólki sínu.

Þá er kveðið á um það í samningnum að Fræðslunetið sjái um gerð styrkumsókna í endurmenntunarsjóði. Í öllum tilvikum hefur Heilbrigðisstofnunin sjálf sótt um styrki og greitt fyrir þátttakendur og jafnframt annan kostnað, svo sem við mönnun vakta. Þannig hafa þátttakendur ekki þurft að ganga á eigin rétt í endurmenntunarsjóðum sínum. Með samningnum hefur samstarfið verið fest í sessi.

Mynd 3. Fjöldi þátttakenda á námskeiðum frá Heilbrigðisstofnuninni Selfossi, á árunum 2006–2011

Með útgáfu á námsskrám Fræðslumiðstöðvar atvinnulífsins (FA) yfir Fagnámskeið fyrir starfsmenn í heilbrigðis- og félagsþjónustu I og II, og síðar 198 stunda námsskrárinnar með sama heiti, tók Fræðslunetið upp kennslu samkvæmt þeim í samvinnu við HSu. Í raun má því segja að námsskrár FA á þessu sviði hafi tekið við af námsskránum sem urðu til í samvinnu Heilbrigðisstofnunarinnar og Fræðslunetsins í árdaga.

Með námsskrám FA verða viss kaflaskil að því leyti að námsskrárnar eru vottaðar af mennta- og menningarmálaráðuneytinu sem samþykkir að þær megi meta til eininga á framhaldsskólastigi og þar með til styttingar á námi viðkomandi þar. Námsskránum er ekki bara ætlað að sinna faglegri færni þátttakenda heldur einnig það mikilvæga hlutverk að auka sjálfsöryggi þeirra og lífsleikni og efla þá til að takast á við frekara nám.

Markmið Heilbrigðisstofnunar Suðurlands með námsframboði til starfsmanna er að þeir öðlist meiri færni og aukna fræðslu sem nýtist bæði þeim og stofnuninni. Yfirmenn HSu eru ekki í vafa um að umrædd námskeið hafa nýst stofnuninni vel. Þau hafa styrkt starfsmenn faglega og um leið aukið sjálfstraust þeirra og hæfni til að takast á við flókin verkefni.

Á Suðurlandi eru margar heilbrigðisstofnanir, dvalar- og hjúkrunarheimili, á svæðinu frá Hveragerði í vestri til Klausturs í austri. Það er því að vonum að mikil aðsókn hafi verið að fagnámskeiðunum, sjá mynd 3. Samtals hafa sjö slík

Mynd 4. Fagnámskeið fyrir starfsmenn í heilbrigðis- og félagsþjónustu

Yfirlit námsþátta:	
<i>Kynning</i>	1 stund
<i>Umönnun aldraðra</i>	20 stundir
1. Blóð og kirtlar	4 stundir
2. Lungu og melting	4 stundir
3. Stoðkerfið	4 stundir
4. Krabbamein/ hrönnunarsjúkdómar	4 stundir
a. Hvað er öldrun?	
5. Framkoma	4 stundir
a. Við sjúkling	
b. Við aðstandendur	
<i>Aðhlýning rúmliggjandi</i>	20 stundir
1. Þvottur/ böðun í rúmi	4 stundir
2. Umbúnaður	4 stundir
a. Líkamsbeiting	
3. Legusár og legusáravarnir	4 stundir
4. Mötun/ virðing	4 stundir
a. Verklegar æfingar	
5. Trúnaður	4 stundir
a. Þagnarskylda	
<i>Lyf og lyfjagjöf</i>	4 stundir
1. Lyfjaform/ hvað er lyf?	
<i>Algengar geðraskanir</i>	13 stundir
1. Geðraskanir	4 stundir
2. Umönnun/ virðing	5 stundir
3. Fordómar	4 stundir
<i>Námsmat</i>	1 stund
	Samtals 59 stundir
<i>Tölvunámskeið (sbr. námsskrá)</i>	18 stundir
	Alls 77 stundir

Undirritun sámenntunarsamnings HSu og Fræðslunetsins 2007. Ásmundur Sverrir Pálsson, Magnús Skúlason framkvæmdastjóri HSu og Esther Óskarsdóttir.

námskeið verið haldin í samvinnu HSu og Fræðslunetsins, eða með þátttakendum þaðan, frá árinu 2006 til 2011.¹

Nú á haustönn er námskeiðið Meðferð matvæla kennt með þátttakendum úr eldhúsi HSu og eldhúsum leikskólanna í Árborg.

¹ Áður hefur verið minnst á að samstarfið, frá því það hófst, hafi ekki aðeins náð til fagnámskeiða heldur einnig til sjúkraliða og svo starfsfólks HSu sem á aðild að Félagi opinberra starfsmanna á Suðurlandi. Tölulegar upplýsingar um fjölda námskeiða og fjölda þátttakenda eru þessar: Sjúkraliðar, fjöldi námskeiða 27, fjöldi þátttakenda 492. Fossfélagar: fjöldi námskeiða 7, fjöldi þátttakenda 94.

Þá styrkir HSu Vísinda- og rannsóknarsjóð Suðurlands sem nú er starfræktur af Fræðslunetinu og Háskólafélagi Suðurlands en áður af Fræðslunetinu.

Ragnhildur Eiríksdóttir er einn þeirra námsmanna sem hefur lokið öllum þremur fagnámskeiðunum.

„Ég sótti fyrsta námskeiðið árið 2008 og það síðasta 2011. Ég er mjög ánægð með efnisvalið í þessum námskeiðum og ég hafði mikið gagn af þeim í starfi mínu á Heilbrigðisstofnuninni. Umgjörð námskeiðanna hjá Fræðslunetinu og viðmót kennara og starfsfólks var til fyrirmyndar og traustvekjandi fyrir okkur, þetta fullorðna fólk. Það verður að segja það alveg eins og er að við vorum allar meira og minna kvíðnar því sem við vorum að fara út í. Ég hugsaði mér alltaf að halda áfram að læra eftir að hafa lokið fagnámskeiðunum og þau drógu ekki úr mér heldur voru hvetjandi. Ég er nú í dreifnámi á félagsliðabru í Borgarholtsskóla og þar nýttist heldur betur tölvunámið sem var í Fagnámskeiði III.“

Á haustönn 2006 er Fagnámskeið fyrst kennt eftir námskrá FA, þá nefnt Fagnámskeið I.

Eins og komið hefur fram hafa margir starfsmenn HSu lokið Fagnámskeiði I og II hjá Fræðslunetinu í árunna rás. Á sama tíma kom stóra námsskráin út, Fagnámskeið fyrir starfsmenn í heilbrigðis- og félagsþjónustu (198 stundir) sem inniheldur jafngildi fagnámskeiðs I og II, auk mikilvægrar viðbótar við innihald þeirra. Fræðslunetið og HSu litu svo á að það stæði upp á stofnanirnar að vinna upp úr stóru námskránni efni sem samsvaraði þriðja og síðasta hluta fagnámskeiðanna og næmi 77 stundum. Þannig stæðu þátttakendur, sem lokið hefðu I og II og lykju 77 stunda hlutanum, jafnfætis þeim sem lokið hefðu námi samkvæmt stóru námsskránni. Sjá nánari útlistun námsþátta í mynd 4.

Ljóst var að þessi síðasti hluti fagnámskeiðanna yrði mun sérhæfðari

en fyrri námskeiðin tvö og Fræðslunetið, eitt og út af fyrir sig, byggi ekki yfir þekkingu til að búa það til svo eitthvert vit væri í. Var nú leitað um ráð til HSu eins og stundum áður og höfð samvinna við Fræðslumiðstöð atvinnulífsins um málið.

Til samráðs frá HSu komu hjúkrunarfræðingur og trúnaðarmaður starfsmanna sem eiga félagsaðild að Bárinni stéttarfélagi. Samráðið leiddi til þess að ákveðið var að leggja

Útskriftarhópur af Fagnámskeiði III haust 2011 ásamt kennara.

áherslu á umönnun og var val námsþáttanna því í samræmi við það. Tölvuþáttur námskeiðsins var tekinn óbreyttur upp.

Hér hefur verið hlaupið á samstarfi Heilbrigðisstofnunar Suðurlands og Fræðslunetsins um fagnámskeið á tólf ára tímabili. Aðsókn að námskeiðunum vitnar um hvortveggja, þörf vinnustaðarins fyrir símenntun starfsfólks og ekki síður áhuga starfsfólksins sjálfs á að auka færni sína í starfi. Það er álit höfundanna að samstarfið hafi verið farsælt og árangursríkt.

HEIMILDIR

Fræðslunet Suðurlands (2000). Námskrá. Símenntunarnámskeið fyrir starfsfólk á heilbrigðis- og umönnunarstofnunum. Óútgefið.

Fræðslunet Suðurlands (2001). Námskrá. Símenntunarnámskeið starfsfólks á Réttargeðdeildinni að Sogni. Óútgefið.

Samningur um fræðslu, sí- og endurmenntun fyrir starfsmenn HSu á Suðurlandi. 2007.

UM HÖFUNDANA

Esther Óskarsdóttir er skrifstofustjóri við Heilbrigðisstofnun Suðurlands. Hún hóf störf við stofnunina árið 1982 sem launafulltrúi. Auk skrifstofustjórarstarfsins hefur hún gegnt stöðu framkvæmdastjóra við HSu. Hún er tengiliður stofnunarinnar við Fræðslunetið um símenntun starfsfólks.

Ásmundur Sverrir Pálsson er framkvæmdastjóri Fræðslunets Suðurlands. Fyrrum starfsmaður Farskóla Suðurlands, framhaldsskólakennari og ráðgjafi hjá Svæðisvinnumiðlun Suðurlands.

ABSTRACT

The Health Care Institution of South Iceland and the Continuing Education Centre of South Iceland have cooperated on training courses for the personnel of the health institution. The main emphasis is on vocational training for employees in the health services. The cooperation between these institutions reaches back to the predecessor of the Continuing Education, and during the period that the study covers the Health Care Institution has also changed names.